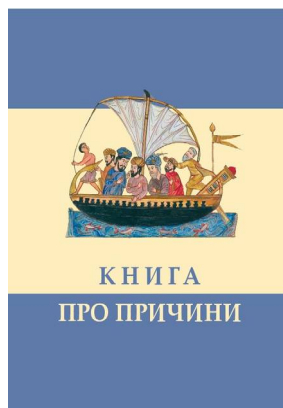

Книга про причини / перекл. з лат. Ростислав Паранько, вступ. ст. і комент. Андрій Баумейстер. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2018. lii + 84 с.

«Книга про причини» («*Liber de causis*») – традиційна на середньовічному латинському Заході назва анонімного тексту, який досить довго приписували Арістотелеві. З огляду на авторитет Філософа, «Книга про причини» стала предметом широкого вивчення, коментування та реценсії у схоластичній теології. Досить зазначити, що поруч із іншими арістотелівськими працями вона належала до обов'язкової лектури на факультетах вільних мистецтв.

«Книгу про причини» нарівні з автентичними працями Арістотеля переклав латиною з арабської Герард Кремонський (1114–1187). Саме латинськомовна версія цього тексту ввійшла в європейську культуру, і саме цю версію творчо засвоїли й осмислили такі знамениті західні мислителі, як Альберт Великий, Тома Аквінський, Сігер Брабантський, Егідій Римський та інші. Широко цитував латинську «Книгу про причини» німецький містик Майстер Екгарт; сліди знайомства з нею можна додати й у «Божественній комедії» Данте. Тож і український переклад здійснено з латинської версії цього твору.

Попри значний вплив латинської «Книги про причини» на духовну культуру західнохристиянської Європи, не можемо лишати поза увагою її історію до перекладу Герарда Кремонського. Автором первісного тексту був, найімовірніше, мусульманин (щоправда, в різноманітних припущеннях стосовно його особи одні дослідники «оселяють» його у Багдаді IX–X ст., інші – в Толедо початку XII ст.). На арабське походження «Книги про причини» вказують, поміж іншим, окремі терміни цією мовою, які залишилися неперекладеними в латинській версії.

А втім, і той невідомий мусульманин черпав матеріал для свого твору ще з давнішої – пізньоантичної – традиції, а саме з величної інтелектуально-духовної системи пізнього неоплатонізму. Серед джерел «Книги про причини» насамперед називають «Основи теології» – працю Прокла (412–485), одного з очільників відродженої в Атенах Платонівської академії; знаходять у ній також і вплив школи засновника неоплатонізму – александрійця Плотіна (204/205–270).

Загальний характер структури та змісту «Книга про причини» успадкувала від праць неоплатоніків: це – послідовне, суворо логічне (можна сказати – математичне) виведення властивостей різних рівнів буття зі ствердженням неперервності і гармонії всіх цих рівнів та неперервного вділяння

блага: від трансцендентного Єдиного через Ум до світової Душі, а відтак аж до найнижчих дочасних, матеріальних, сутностей. Суворість і стислість викладу парадоксально поєднано з потужним естетичним струменем тексту – тим, що британський дослідник ідей Артур Лавджой влучно назвав «метафізичним патосом». Цей естетичний вплив, притаманний неоплатонічним першоджерелам, добре помітний і в «Книзі про причини», навіть після всіх її переробок та перекладів.

Як бачимо, «Книга про причини» – це запозичення ідей доведеного в неоплатонізмі до найвищої інтелектуальної витонченості античного язичництва; запозичення, первісно адаптоване до духовних потреб мусульманина; запозичення, яке, врешті-решт, потужно вплинуло на філософію та богослов'я християнського Середньовіччя. Те, що здобутки людської думки, вміщені в цьому тексті, виявлялись актуальними в різні часи та для таких різних культур, є щонайліпшим аргументом на користь плідної рефлексії над «Книгою про причини» й у наш час і в нашій культурі.